

Александар М. Новаковић¹

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику

НАСТАВА СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА РАДНИЧКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ У КРУШЕВЦУ

Предмет овога рада је анализа архивске грађе о деловању Радничког универзитета у Крушевцу са циљем стварања јасније слике о важним питањима наставе српског као страног језика. У раду смо користили методу теоријске анализе са техником анализе архивског садржаја доступном у Историјском архиву Града Крушевца и породичној архиви Драгише Новаковића, професора српског језика и књижевности. Истраживање нам је показало да се настава српског као страног језика реализовала у два наврата – током академске 1980/1981, односно 2007/2008. године. Наиме, почетком деведесетих година прошлога века настава је организована за ученике из СН Либијске Арапске Џамахирије, који су у (тадашњу) Југославију дошли на основу споразума двеју држава о сарадњи у области здравства. Предуслов за успешно похађање наставе средњег (усмереног) здравственог образовања био је савладавање српског језика. Од средине јануара до краја септембра реализовани су интензивни курсеви на почетном и средњем нивоу. Наставници су се успешно суочавали са бројним изазовима које је у ходу требало решити, како би ученици били оспособљени да прате редовну наставу на српском језику. Од одласка ученика из Либије требало је да прође више од две и по деценије када је на Радничком универзитету поново одржан час српског као страног језика. У склопу подршке развоју привреде Града Крушевца, Универзитет је организовао још два (убрзана) курса српског језика.

Кључне речи: Раднички универзитет Крушевац, настава српског као страног језика, Либија, Југославија, споразуми.

¹ aleksandar.novakovic@filfak.ni.ac.rs

1. Уводне напомене

Основни правци спољнополитичке активности Југославије након Другог светског рата били су усмерени на активности у Покрету несврстаних и Уједињеним нацијама ради учвршћивања мира и безбедности. Иако је њен положај у геополитичком и геостратешком погледу био специфичан због укрштања интереса различитих блокова, Југославија је успела да оствари значајне резултате у погледу политичких и економских односа са већим бројем европских и арапских земаља, потписујући билатералне споразуме, односно уговоре о међусобној сарадњи и подршци (од којих се већи број и дан-данас обнавља и поштује). Посебно квалитетни и пријатељски односи успостављени су са арапским земљама у деценијама након Другог светског рата. Поштујући своје полазно становиште о важности суверенитета и националне независности свакога народа, „спољнополитичка активност Југославије у вези са арапско-израелским сукобом 1967. године била је на линији одбране независности арапских земаља”, а заједно са осталим социјалистичким и несврстаним земљама „дала је подршку арапским снагама насупрот подршци САД-а и НАТО пакта Израелу” (Перић 2016: 108). Том приликом арапске земље су „претрпеле огромне материјалне губитке”, те је „једна од првих мера које су југословенски државни органи предузели како би пружили брзу помоћ арапским савезницама била одлука да се арапске земље погођене ратним разарањима упуте хитна економска помоћ” (Богетић & Животић 2010: 177–178). Југославија је питању помоћи арапским земљама пришла студиозно, а већ у том периоду била је у стању да и сама пружа научно-техничку помоћ неразвијеним земљама” (Бонцић 2018: 213). Окосницу сарадње Социјалистичке Федеративне Републике Југославије и арапских земаља чинили су протоколи у области грађевинарства, здравства, културе и војне индустрије, због чега је долазило до споразумне миграције становништва из једне у другу земљу и обратно. „Успостављање политичких и економских односа са земљама Азије и Африке, праћено је и успостављањем културне сарадње, међусобним упознавањем народа и држава и разменом студената и стручњака” (Бонцић 2014: 639). „Препрека нормалном студирању била је чињеница да се на факултетима настава изводила на српскохрватском језику,² што је представљало тешкоћу” (Лазивић 2009: 64). Како би се држављани арапских земаља уклопили у друштвену

² У Самоуправном споразуму о прихватању на школовање студената страног држављанства (од 16. новембра 1985. године) утврђено је да странац мора поднети документацију којом доказује да добро влада српскохрватским језиком: 1) да је завршио најмање два течаја за учење српскохрватског језика у трајању од укупно 8 месеци или 2) о провери знања српскохрватског језика на нивоу два течаја пред испитном комисијом, коју чине по један члан организације која издаје уверење, друге овлашћење организације и Филолошког факултета у Београду.

заједницу тадашње заједничке државе, Савезни завод за међународну научну, просветно-културну и техничку сарадњу био је у обавези да, између осталог, омогући и учење српскога језика, које се врло често реализовало при народним и радничким универзитетима у већим градовима наше земље.³

Имајући у виду повећано интересовање странаца за учењем српског језика у заједничкој држави, у разговору са блиским члановима породице дознали смо да се настава српског као страног језика реализовала и у Крушевцу почетком деведесетих година прошлога века. Захваљујући Божјој промисли и сплету срећних околности,⁴ дошли смо до интересантних података да се српски као страни систематски изучавао као обавезни предмет на Радничком универзитету у Крушевцу.⁵ Ово сазнање нас је охрабрило да посетимо Историјски архив Града Крушевца⁶ у потрази за документацијом која би (нам) указала када се и како српски као страни језик изучавао на поменутој институцији. С обзиром на чињеницу да доступни архивски подаци показују да се настава српског језика за странце из арапских земаља реализовала и у Крушевцу, предмет овога рада је анализа архивске грађе Радничког универзитета у Крушевцу у циљу стварања јасније слике о важним питањима наставе српског као страног језика на тој институцији. На основу одређеног предмета и циља истраживања формулисали смо следеће истраживачке задатке: 1. Анализирати архивску грађу у потрази за документацијом о настави српског као страног језика, 2. Утврдити основне податке о настави српског као страног језика реализованој за потребе држављана арапских земаља и 3. Сагледати основне карактеристике наставе српског као страног језика на основу расположиве грађе. У раду смо користили методу теоријске анализе са техником анализе архивског садржаја. Захваљујући овој методи спровели смо детаљна квалитативна и квантитативна истраживања ради утврђивања важних питања наставе српског као страног језика реализованој

³ „Током 1951. године постављени су и општи критеријуми по којима је требало давати стипендије за студије у Југославији: тражено је да се обавезно познаје ‘наш језик’ (српскохрватски, словеначки или македонски, зависно од места студирања), да је кандидат ‘политички орјентисан према политици југословенске владе’ и давано је првенство студентима који су учествовали на радним акцијама у Југославији” (Бонџић 2014: 639).

⁴ Израђујући библиографију радова (и уџбеника) из области српског као страног језика (ради личне сатисфакције и професионалног усавршавања), на полици у дединој кући пронашли смо прашњави уџбеник Института за стране језике *Средњи шечај српскохрватској језика* (1981) и у њему дозволу „за ученика Омара Акарија из Либијске Цамахирије [...] за одлазак у Брус дана 5. септембра 1981. године”, потписану од стране тадашњег директора и професора српског језика Радничког универзитета у Крушевцу.

⁵ Званичан датум оснивања Радничког универзитета се везује за 17. децембар 1956. године. Престао је са радом 17. септембра 2014. године, „јер потреба за делатношћу Установе може да се задовољи на рационалнији и економичнији начин” (*Сл. лист Града Крушевца* 2014: 396).

⁶ Аутор се овом приликом захваљује управи Историјског архива Града Крушевца и свим запосленима на несребичној помоћи у проналажењу грађе за реализацију истраживања.

на Народном универзитету у Крушевцу за потребе држављана арапских земаља. Уз наведено, користили смо и методу теоријске анализе садржаја доступног у групи на Фејсбуку „Југо ‘81”, која окупља ученике који су почетком деведесетих година били у Југославији и у Крушевцу на школовању. Истраживање је спроведено средином фебруара 2022. године у Историјском архиву Града Крушевца. Грађу је чинила документација Народног универзитета у Крушевцу, од његовог оснивања 1959. године до 2014. године, као и породична архива Драгише Новаковића.

2. Настава српског језика за странце из Социјалистичке Народне Либијске Арапске Џамахирије

Анализом персоналних досијеа ученика Радничког универзитета у Крушевцу, који се налазе у Историјском архиву, утврдили смо да се настава српског као страног језика реализовала у два наврата – најпре 1981, а затим академске 2007/2008. године. Доступни подаци сведоче да су сви ученици 1981. године били пореклом из тадашње Социјалистичке Народне Либијске Арапске Џамахирије.⁷ Укупно је 197 ученика похађало курс српскохрватског језика,⁸ од којих 85 у Крушевцу (ИаК, П3940–4024, К70), 61 у Врњачкој Бањи (ИаК, П3845, К67), 25 у Александровцу (ИаК, П3844, К67) и 26 у Брусу (Па, ПЗ). Сви они⁹ су дошли у Југославију ради школовања у области здравства,¹⁰ те им је учење српског (односно српскохрватског) језика била обавеза коју су морали да прихвате, јер је познавање језика било предуслов њихове успешније интеграције у школски и друштвени живот уопште, односно врста културног утицаја.¹¹ Одговор на питање *Зашто су баш изабрали СФРЈ за место свој боравка и школовања?* врло је једноставан. Наиме, током вишедеценијске владавине Моамера Гадафија Либија¹² је постала један од

⁷ У даљем тексту: Либија.

⁸ Судићи по породичној архиви аутора овог рада и захвалници од 1. априла 1982. године часови су се одржавали и у Блацу: „Хвала вам за све што сте чинили и што чините за нас. Ученици из СНЛА Џамахирије на школовању у Крушевцу, Александровцу, Брусу и Блацу” (ЈА, П1).

⁹ Ученици су пореклом из градова и мањих места смештених на северу Либије.

¹⁰ Захваљујући допису Републичког завода за међународну научну, просветну, културну и техничку сарадњу Социјалистичке Републике Југославије о потреби достављања сведочанстава од 8. јуна 1982. године, сазнајемо да су ученици из Либије боравили и у Нишу, Краљеву, Чачку, Смедеревској Паланци и Великој Плани (ЈА, П4).

¹¹ Долазак студената из Африке и Азије у Југославију представљао је велики, лични, преломни тренутак за сваког од њих. „Различите животне навике које су доносили од куће, а врло често и њихов физички изглед, представљали су узрок бројних неспоразума и сукоба нових становника југословенске средине и домаћина” (Лазивић 2009: 68). Ипак, чини се да подела у југословенском друштву деведесетих година на „ми” и „они” није била изражена у тој мери, јер постоје писани трагови да су студенти из Либије изузетно задовољни гостопримством и сарадњом са српским живљем.

¹² Према подацима доступним на званичном веб-сајту Министарства спољних послова,

најзначајнијих арапских партнера бивше Југославије у области политике, економије и здравства. Сарадња између две земље била је на високом нивоу, при чему је велики број наших одлазио у Либију, а њихових држављана долазио у нашу земљу ради школовања и рада. Посебно је важан протокол о сарадњи у области здравства између Владе СФР Југославије и СН Либијске Арапске Цамахирије закључен 1971. године, а ратификован 19. августа 1981. у Триполију. Овим протоколом су се уговорне стране споразумеле да у складу са својим потребама и могућностима подстичу развој сарадње између здравствених организација. У члану девет протокола посебно је наглашено следеће: „Стране уговорнице су сагласне да ће надлежни органи предузети мере да се либијским грађанима омогући школовање и стручно оспособљавање у одговарајућим медицинским и другим школама, медицинским, стоматолошким и фармацеутским факултетима у Југославији” (Уредба 1984: 393). Зато су сви ученици похађали наставу здравственог образовања, припремајући се за послове *физиотерапеутиској шехничара* и *здравственој сипаитисичара* од школске 1981/1982. до 1983/1984. године,¹³ за шта су од државе добијали стипендију/штедне улоге¹⁴ од 3900 америчких долара и смештај (Па, П7).¹⁵ Ниједан ученик није претходно знао у ком ће граду бити и похађати наставу: „Пре доласка у Југославију нисмо ништа знали. Тражили су од нас да се припремимо за долазак у Југославију” (Фејсбук, *Јуџо ’81*). Након доласка упућени су регионалне центре у којима би могли да уз теоријску наставу похађају и праксу. С обзиром на чињеницу да је Расински округ познат по термалним бањама (Врњачкој и Рибарској), није тешко закључити зашто је велики број њих наставу похађао баш у Крушевцу и околним местима.¹⁶ Ученици су били узраста од шеснаест година до двадесет и једне године, којима је захваљујући *Закону о носификацији и еквиваленцији школских сведочанстава сипечених у иностранству* (Сл. *иласник СРС*, 50/73) признат завршен први разред заједничке основе усмереног образовања.¹⁷ Након завршене средње школе 1984. године, сви

билатерални односи између Југославије и Либије успостављени су 1955. године.

¹³ Настава здравственог образовања се на територији Града Крушевца реализовала у ОЦ „Боса Цветић”.

¹⁴ „Поред стипендије [...] били су обезбеђени и смештај и исхрана у студентским домовима и мензама” (Бонцић 2014: 639).

¹⁵ Доступни подаци нам показују да су били смештени у хотелима „Европа” у Крушевцу и „Борјак” у Врњачкој Бањи.

¹⁶ Забелешке у персоналним досијеима нам указују да се настава српскохрватског језика реализовала и у Нишу, јер је неколико ученика „прешло из Ниша у Крушевац ради даљег школовања” (ИаК, П3943, К70), али је из истог разлога један ученик „отишао у Ниш” (ИаК, П4009, К70).

¹⁷ Било је ученика који су завршили и три разреда у Либији, али им је такође признат само први.

су упућивани на извршавање приправничког стажа и полагање стручног испита 1985. године. Но, важан предуслов који су морали да испуне да би уопште започели са наставом здравственог образовања било је познавање српског (односно српскохрватског) језика, због чега је у поменутиим местима организована настава српског језика за странце.

Настава је била реализована од средине јануара до краја септембра 1981. године. У том временском раздобљу одржана су два курса српског језика – почетни и средњи течај, при чему је почетни трајао од средине јануара до краја априла, а средњи од почетка маја до краја септембра. Реч је о интензивном курсу током чијег трајања су ученици српски изучавали четири часа дневно шест дана у недељи (од понедељка до суботе). Већ сами почетак курса био је праћен бројним изазовима са којима су наставници морали да се суоче. Иако је највећи број ученика пристигао крајем децембра 1980. године, било је оних који су пристизали чак до почетка марта 1981. године, што је умногоме отежало довољно захтевну наставу с обзиром на битне суштинске разлике између двају језика – арапског и српског:

„Тешкоћу у раду курса причињава то што су у ову групу долазили студенти са закашњењем. Почела је рад група од 13 студената 11. 2. 1981. год. Пет дана касније дошла су још три студента; 11 дана су закаснила четири студента, а један студент 15 дана. То отежава рад групе, јер неуједначено знање утиче на пажњу студената. 2. 3. 1981. дошла је нова група од десет студената” (ИаК, П3845, К67).

Наставу су реализовали професори српскохрватског језика, и то: 1) Драган Јовановић и Драгиша Новаковић у матичној институцији у Крушевцу (ИаК, П163, К6; ИаК, П208, К7), 2) Душан Здравковић и Р. Маринков у Врњачкој Бањи (ИаК, П3845, К67), односно 3) Милослав Бошковић у издвојеном одељењу у Александровцу (ИаК, П3844, К67).¹⁸ Сви они ангажовани су од стране Радничког универзитета „Едвард Кардељ” у својству ментора-предавача „у раду са страним држављанима арапског језичког подручја” (ИаК, П208, К7). Поређењем броја ученика и наставника можемо увидети да су групе биле бројне, а на основу сопственог искуства и проценити колико је захтевно било наставницима да организују и реализују рад у својим учионицама. Током читавог курса, а према правилнику Универзитета, наставници су водили *дневник курса српскохрватског језика за странце*, уписујући све релевантне податке (евиденцију о доласцима, обрађене наставне јединице и напомене).¹⁹

¹⁸ Нажалост, доступна грађа нам није пружила информацију о наставнику српског језика у издвојеним одељењима у Брусу и Блацу.

¹⁹ У Историјском архиву у Крушевцу сачувани су дневници праксе о настави у издвојеним

Захваљујући овој евиденцији, запажамо да су странци одговорно приступали настави, јер готово да није било изостанака са часова. Узрок је свакако одговорност коју су имали према својој држави, породици и себи самима – сви који не би научили српски језик били би онемогућени да прате наставу здравственог образовања и касније враћени у Либију. Срећом, забележено је свега неколико таквих случајева: „Понављао II разред здравственог образовања у ОЦ ‘Боса Цветић’; враћен у Либију” (ИаК, ПЗ966, К70); „Протеран из Југославије 15. децембра 1983” (ИаК, ПЗ991, К70).

Током курсева коришћени су уџбеници Института за стране језике – *Почетни течај српскохрватског језика* (1979) Зоре Вукадиновић и Јелене Јовановић, односно *Средњи течај српскохрватског језика* (1981) Станице Церовић и Данице Вујадиновић. Иако су уџбеници писани српским језиком, преводи речи на енглески и француски пружили су велику помоћ наставницима и ученицима у преношењу, односно савладавању предметних садржаја, али верујемо да је ученицима било тешко да у каснијем периоду савладају стручне термине: „Студенти су се жалили и на доминацију српскохрватског код стручних термина, посебно у медицини, безуспешно захтевајући да макар стручни изрази буду на енглеском, јер слични не постоје на њиховим језицима” (Јазић 2009: 65). Сачувани дневници курсева пружили су нам увид у садржаје који су обрађивани по редоследу предоченом у горепоменим уџбеницима: <http://skr.rs/zkhi>. Посебна пажња је кроз реализацију засебних часова била усмерена на учење речи из лекција, читање уз мерење брзине и грешака и преписивање текстова, организовање диктата и аутодиктата, периодично понављање обрађених садржаја (чак и повратак на прве лекције!), успостављање конверзације, писање састава и њихово читање, коришћење ћириличних слова (почетни течај); превођење са арапског на српски језик и обратно, читање непознатих текстова, увежбавање логичког читања, па чак и примена игроликних облика наставе – играње одбојке, кошарке, фудбала (средњи течај).

Сачуване захвалнице, позивнице, писма и евиденције наставника сведоче нам о професионалном и пријатељском односу који је изграђен са ученицима из Либије. Наставници су водили детаљну евиденцију о њиховим постигнућима, доласцима на часове или одласцима у друге градове или на зимски/летњи распуст. Имајући улогу ментора-предавача врло често су били позивани на прославе рођендана својих ученика или су им биле упућиване захвалнице за преданост и пажњу коју су им посвећивали. Поред обраде језичких садржаја и организације допунске наставе врло често су заједно са наставницима одлазили на екскурзије (обилазећи знаменита места тадашње Југославије: Јошаничку Бању, Копаноник, Јастребац, Ресавску пећину и

одељењима у Врњачкој Бањи и Александровцу.

сл.), у позориште, биоскоп, кафиће или чак у диско-клубове, прослављали националне празнике обе државе, односно гледали спортске емисије и утакмице Фудбалског клуба „Напредак” (Па, П9). Чак и данас, након више од четрдесет година, појединци окупљени у групи „Југо ‘81” објављују статусе и фотографије на друштвеним мрежама, сећајући се по доброту и гостопримљивости српскога народа:

„Ја сам Мохамед А. К., један од студената који студирају у вољеном граду Крушевцу, овом граду који нас је загрио када смо били млади. Нисмо осетили да смо јој (Србији) странци, у њој смо одгајани и у њој нас учили, а она нам је заувек остала у сећању. [...] Увек причам својим синовима и ћеркама о овој прелепој земљи и најлепшем граду и трудим се да их научим понеком српском језику” (Фејсбук, *Југо ‘81*).

Ипак, наставници су, и поред пријатељског односа са ученицима, своје послу приступали професионално, похваљујући или укоравајући своје ученике за непослушност и немар према настави српског језика или поштовању начела примереног понашања. У вези са последњим у дневнику праксе курса остала су забележена сведочанства: „Хаири М. изазвао тучу у хотелу око 23 часа; интервенисали органи милиције. [...] Због инцидента који је избио у сали хотела претходне вечери, студенти су данас бојкотовали наставу недоласком” (ИаК, П3844, К67); „Хосни М., који је слаб ученик, дана 3. III 1981. године неоправдано одсуствује са наставе. До сада није показао интересовање за језик”; „Дана 18. VI 1981. године Саад М. истеран са часа”; „Мелуд добро чита, врло је пажљив и брзо напредује” (ИаК, П3845, К67).

Професор Драгиша Новаковић са ученицима из СНЛА Цамахирије

Током трајања наставе реализована су текућа тестирања на недељу дана ради провере савладаности садржаја, при чему је сваки од тестова

садржао по десет питања (Па, П8). Након одслушане наставе на почетном и средњем курсу спроведено је тестирање језичких знања и вештина за све ученике који су наставу похађали на Радничком универзитету у Крушевцу. Тестирање је подразумевало: 1) израду теста знања, 2) писање састава на задату тему и 3) усмени разговор са кандидатом. Тест је реализован 1. октобра 1981. године ради утврђивања реалног знања ученика пре званичног почетка школовања у Образовном центру „Боса Цветић” у новој академској 1981/1982. години. Доступни подаци из матичне институције²⁰ нам показују да је од 85 ученика садржаје из области српског језика положило 76 ученика, и то: 18 са довољним успехом (оцена 2), 35 са добрим успехом (оцена 3), 20 са врло добрим успехом (оцена 4) и само 3 ученика са одличним (оцена 5).²¹ Но, и осталих 9 ученика који нису положили тест, имали су право да наставе школовање, али им је било знатно теже да прате наставу на српском језику (због чега су неки од њих понављали други разред).

3. Настава српског језика за странце у последњим годинама постојања Радничког универзитета

Од одласка ученика из Либије прошло је више од две и по деценије када је на Радничком универзитету у Крушевцу поново одржан час српског као страног језика. У склопу подршке развоју привреде Града Крушевца, Народни универзитет је организовао још два (убрзана) курса српског језика – најпре 2007. године (ИаК, П3847, К67), а затим и 2008. године (ИаК, П3846, К67). Нажалост, одзив није био велики, већ су часови (у оба наврата) држани индивидуално („један-на-један”). Наставник на оба курса била је професорка српског језика и књижевности Јелена Павловић. На почетном курсу организованом током 2007. године настава је реализована од 10. јула до 1. августа – три пута недељно у вечерњим сатима; укупно је одржано 30 часова. На почетном течају организованом 2008. године настава је започела 11. јануара и трајала је до 29. фебруара – два часа дневно током петнаест дана; реализовано је (такође) тридесет часова. Из дневника рада на курсу и евиденције о одржаним часовима јасно је уочљиво да је коришћен уџбеник Института за стране језике *Реч њо реч*. Нажалост, у Историјском архиву Града Крушевца не постоје други подаци који би нам указали да ли су кандидати полагали завршни тест познавања српског језика. Након ових реализованих курсева, а до ликвидације Народног универзитета, није више било наставе српског као страног језика.

²⁰ Нажалост, у Историјском архиву не постоје подаци о успеху ученика на тестовима реализованим у Врњачкој Бањи и Александровцу.

²¹ Нажалост, завршни тестови нису сачувани и овога пута нисмо у прилици да створимо јаснију слику о питањима, радним наловима и задацима које су садржали.

3. Закључак

Доступни подаци сведоче да је настава српског језика за ученике из Либије била организована у Нишу, Краљеву, Чачку, Смедеревској Паланци, Великој Плани и Крушевцу. Део ученика наставу српског језика је похађао на Радничком универзитету у Крушевцу, који је имао своја издвојена одељења у Александровцу, Врњачкој Бањи, Брусу и Блацу. На основу расположивих података закључујемо да је укупно 197 ученика похађало наставу на овом универзитету, која је у свим одељењима реализована од средине јануара до краја септембра 1981. године. Реч је о интензивним курсевима са већим бројем часова, јер су ученици у току само једне недеље имали чак двадесет и четири часа. Организација ове врсте наставе била је прави изазов за наставнике (али и ученике), јер још увек нису била решена важна теоријско-методолошка питања из области методике наставе српског као страног језика, те наставу српског као страног језика на радничким универзитетима можемо сврстати у пионирске кораке у њеном успостављању. Иако на Радничком универзитету у Крушевцу није било много странаца, као у другим регионалним центрима, овим радом смо настојали да од заборавачачувамо сведочанство о једној фази у развоју наставе српског као страног језика.

Литература

- Богетић, Д. & А. Животић. (2010). *Југославија и арајско-израелски рати 1967*. Београд: Институт за савремену историју.
- Лазић, М. (2009). Неки проблеми страних студената на југословенским универзитетима шездесетих година XX века, с посебним освртом на афричке студенте. *Годишњак за друштвену историју*, 2, 61–78.
- Перић, М. (2016). Спољна политика друге Југославије 1968–1980. *Политичка ревија*, 48, 107–126.
- Радоњић, Н. (2020). *Слика Африке у Југославији (1945–1991)* (докторска дисертација). Београд: Филозофски факултет.
- Bondžić, D. (2014). Školovanje studenata iz zemalja u razvoju kao deo spoljne politike Jugoslavije 1950–1961. *Annales. Series historia et sociologia*, 24 (4), 637–648.
- Bondžić, D. (2018). Development of Science in Yugoslavia after the Second World War. *Kultura*, 161, 201–220.
- Sokulski, M. (2015). Jugoslovenska politika prema zemljama Trećeg sveta 1956–1961. godine iz perspektive Ambasade Narodne Republike Poljske u Beogradu. U: M. Pavlović, A. Zaćmiński, D. Bondžić (ur.), *Jugoslovensko-poljski odnosi u XX veku*, Beograd: Institut za savremenu istoriju, 379–395.

Извори²²

Попис свих коришћених извора у раду се налази на следећој веб-адреси:
<http://skr.rs/zkhX>.

Архивска грађа

Попис архивске грађе из фонда *Народни Универзитет у Крушевцу (1954–2014)* Историјског архива Крушевац налази се на следећој веб-адреси:
<http://skr.rs/zkhX>.

Aleksandar Novaković

TEACHING SERBIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AT THE ADULT EDUCATION CENTER IN KRUSHEVAC

Summary

The goal of this paper is to analyze archival material on the activities of the Adult Education Center in Kruševac with the aim of creating a clear picture of important issues of teaching Serbian as a foreign language at that institution. In this paper, the method of theoretical analysis was used together with the technique of analyzing the archival content available in the Historical Archives in Kruševac and the family archives of Dragiša Novaković, teacher of the Serbian language and literature. The research showed that teaching Serbian as a foreign language took place on two occasions – in 1980/1981 and 2007/2008. Namely, at the beginning of the 1990s, classes were organized for students from the Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya, who came to Yugoslavia on the basis of an agreement on healthcare cooperation between the two countries. A prerequisite for successfully attending a high school for medical professions (*physiotherapy technician* and *health statistician*) was mastering the Serbian (i.e., Serbo-Croatian) language. In the period from mid-January to the end of September, intensive courses were implemented at the beginner and intermediate level at the home institution in Kruševac, but also at the remote departments in Aleksandrovac, Vrnjačka Banja, Brus, and Blace. Two and a half decades after the departure of the Libyan students, a new course of Serbian as a foreign language took place at the Adult Education Center. The Center organized two more (accelerated) Serbian language courses – first in 2007, and then in 2008.

Keywords: Adult Education Center in Kruševac, teaching Serbian as a foreign language, Libya, Yugoslavia, agreements.

²² С обзиром на ограничење у погледу броја карактера, аутор је морао да изворе и архивску грађу смести у посебан документ на Гугл диску.